

MODERN GÜNEYDOĞU AVRUPA TARİHİ ÖĞRETİMİ
Alternatif Eğitim Materyalleri

ÇALIŞMA KİTABI 3

Balkan Savaşları

MODERN GÜNEYDOĞU AVRUPA TARİHİ ÖĞRETİMİ
Alternatif Eğitim Materyalleri

Balkan Savaşları

Özgün başlık: Teaching Modern Southeast European History, Alternative Educational Materials, The Balkan Wars, Thessaloniki 2005.

Dil Editörü: Dr. Selçuk Erez

Düzeltilen: Niyal Akmanalp

Tasarım (Türkçe Uygulama): APA Tasarım Yayıncılık ve Baskı Hizmetleri A.Ş., İstanbul Türkiye

Baskı: Petros Ballidis and Co., Atina, Yunanistan

Baskı adedi: 1000

Ortak Tarih Projesi Yönetim Kurulu'na karşı sorumlu CDRSEE Raportörü: Costa Carras

İcra Direktörü: Nenad Šebek

Program Direktörü: Corinna Noack-Aetopulos

Proje Koordinatörleri: George Georgoudis ve Biljana Meškovska

Ortak Tarih Projesi'nin Türkçe basımın yayına hazırlanmasındaki düşünsel ve mesleki katkılarından dolayı Dr. Selçuk Erez'e en içten teşekkürlerimizi sunarız.

Türkçe basımın sponsorları:

Özgün İngilizce basımın sponsorları: ABD Dışişleri Bakanlığı, ABD Uluslararası Gelişme Kurumu (USIAD), Almanya Dışişleri Bakanlığı, Güney Avrupa İstikrar Pakti (SPC).

Yasal Uyarı: Bu kitapta kullanılan tanımlamalar ve materyalin sunuluşu, yayıncı (Center for Democracy and Reconciliation in Southeast Europe – Güneydoğu Avrupa Demokrasi ve Uzlaşma Merkezi) ya da sponsorlar (ABD Dışişleri Bakanlığı, ABD Uluslararası Gelişme Kurumu, USIAD, Almanya Dışişleri Bakanlığı, Güney Avrupa İstikrar Pakti ve UNDP) tarafından bir görüş bildirimini anlamını taşımamaktadır. Kitapta yer alan görüşler yazarların kendilerine aittir ve her zaman CDRSEE ve sponsor kuruluşların görüşleriyle örtüşmeyebilir.

Yayın hakkı: Center for Democracy and Reconciliation in Southeast Europe - Güneydoğu Avrupa Demokrasi ve Uzlaşma Merkezi (CDRSEE)

Krispou 9, Ano Poli, 54634 Selanik, Yunanistan

tel.: +30 2310 960820-1, fax: +30 2310 960822

email: info@cdsee.org, web: www.cdsee.org

ISBN SET: 978-960-88963-2-1

ISBN: 978-960-88963-5-2

MODERN GÜNEYDOĞU AVRUPA TARİHİ ÖĞRETİMİ
Alternatif Eğitim Materyalleri

ÇALIŞMA KİTABI 3

Balkan Savaşları

Editörler: VALERY KOLEV ve CHRISTINA KOULOURI

Dizi Editörü: CHRISTINA KOULOURI

Türkçe Editörü: HAYRETTİN KAYA, MUTLU ÖZTÜRK

Türkçe'ye Çeviren: GÜVEN BAKIREZER

Selanik 2008

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	12
KRONOLOJİ	16
BÖLÜM I: EKONOMİLER VE TOPLUMLAR	22
Ia. İnsanlar	23
TABLO 1: Balkan nüfusunun büyümesi, 1878-1912.....	23
g1. Manastır/Bitola	23
TABLO 2: Balkan Ulus-Devletleri'nde kentlerin ve başkentlerin nüfusu, 1860-1910	24
g2. Kastoria'da kadınlar, 20. yüzyıl başları	24
TABLO 3: 1911 yılı için Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa eyaletlerinin nüfus tahminleri.....	25
g3. Çarşı sokaklarında günlük yaşam, Selanik	25
g4. İstanbul'da koyun pazarı	26
TABLO 4: İstanbul nüfusunun etnik dağılımı, 1897.....	26
g5. Epir'de çobanlar, 1912	27
TABLO 5: Balkan ulus-devletleri denizaşırı göç, 1876-1915	27
I-1. Yunan göçmen Steve Hadzis A.B.D'ye göçünü anlatıyor	28
Ib. Ekonomi	29
TABLO 6: Balkan devlet bütçeleri, 1898-1912.....	29
TABLO 7: 1911'de kişi başına devlet harcamalarının yapısı	29
I-2. Osmanlı Makedonyası'nda çiftçilik, 1900'ler	30
g6. Selanik'te Saias kardeşlerin iplik eğirme imalathanesi	30
TABLO 8a: Balkan ihracatı, 1901-1911	31
TABLO 8b: Balkan ithalatı, 1901-1911	31
g7. Arnavutluk'ta 20. yüzyıl başında ulaşım araçları.....	32
TABLO 9: Hizmetteki Balkan demiryolu hatları, 1870-1912	33
1-3. Genelkurmay başkanı general Fichev tarafından Bulgar demiryolları sisteminin analizi	33
TABLO 10: 1910'da telgraflar	34
g8. Selanik'te Allatini villası, 1913.....	34

Ic. Kültür	35
g9. Bir kız ortaöğretim okulunda tarih dersi, Atina 1911	35
I-4. Bir Yahudi delikanlı Selanik'teki okul yıllarını anlatıyor, 1904.....	36
TABLO 11: 20.Yüzyıl başında ümmilik (okur-yazar olmayanların yüzdesi)	37
TABLO 12: Avrupa'da ilkokullar ve öğrenciler (19.yüzyıl sonları – 20. yüzyıl başları).....	37
g10. Yahudi kadınlar dans ediyor, Selanik	38
g11. Kadın dokumacılar, Avdela 1907 – İlk Balkan filmi	38
BÖLÜM II: POLİTİKALAR	39
Ila. Hareketlendirici İdeolojiler	40
Harita 1: Balkan ülkelerinin milli özelemleri	40
g12. <i>Romanya'nın tabanı</i> – Rumen karikatürü, 1913	40
TABLO 13: Makedonya'ya ilişkin çelişik istatistikler	41
II-1. Bir Sırp askerinin beklentileri	41
II-2. Rumen bir askerden kurban ideolojisi.....	42
II-3. Türkler ve Osmanlıcılık	42
II-4. Osmanlı Makedonyası'nda Jön Türkler'e karşı Hristiyan köylülerin hisleri	42
g13. Kastoria bölgesinde komitacılar, 20. yüzyıl başları	43
II-5. Bulgar şair Ivan Vazov'dan bir Balkan İttifakı fikri	43
II-6. Sırp Sosyal Demokrat Partisi'ne göre Balkan birliği.....	44
II-7. Bulgar Sosyal Demokrat İşçi Partisi (sol-kanat) Merkez Komitesi'nin ESB'ye raporu	44
II-8. "Selanik Sosyalist Federasyonu"nun ESB'ye gönderdiği rapor, 1913.....	45
TABLO 14: 1912-1913 Balkan Savaşları sırasında insan kaynakları	46
II-9. Makedonya üzerine Sırp-Bulgar anlaşmazlığı hakkında, Bulgaristan'da hükümet partisinin gazetesinden, 1913.....	46
g14. Arnavutluk İşkodra ve Yanya'yı maymun Karadağ, kaplan Yunanistan ve yılan Sırbistan'a karşı savunuyor.....	47
g.15. Romanya Avrupa uygarlığının vekâletini taşıyormuş gibi sunuluyor	48
II-10. Balkan Savaşları'nın hemen ertesinde profesyonel bir tarihçi tarafından Rumen çıkarlarının açıklanışı	49
IIb. Doğu Sorunu	49
II-11. Bir Fransız tarihçinin Doğu Sorunu'nu tarifi, 1898	49
g16. <i>Muhteşem korkuluk</i> , E. Muanovic'ten karikatür (Belgrad, 1912).....	51
g17. <i>Sağmal inek</i> (Osmanlı karikatürü, 1909).....	52
II-12. Veles'li Makedon bir devrimcinin tarifiyle Büyük Güçler'in rolü	52
II-13. Rus Dışişleri Bakanı Sazonov'un yurtdışındaki Rus diplomatik temsilcilerine genelgesi, 18 Ekim 1912	52
II-14. "İyi bir hükümdar"	53
II-15. Bir Rumen gazetesindeki makale, 16 Haziran 1913 – Bulgaristan'ın Sırbistan'a saldırdığı gün.....	53

II-16.	Bir Rumen siyasetçinin yazdığı kitaptan alıntı	53
II-17.	Savaş ganimetini paylaşma	54
g18.	<i>Avrupa ve kızgın çocuklar</i> (Rumen karikatürü, 1913)	54
IIc. Savaş Beklerken ve Savaşın İlanı		55
III-18.	Osmanlı İmparatorluğu'nda savaş beklenmiyor	55
II-19.	I. George'un Osmanlı İmparatorluğu'na savaş ilan ettiği duyuru, 5 Ekim 1912	55
II-20.	Bulgar kralı Ferdinand savaş ilan ediyor	55
g19.	Oralarda yiyecek ekmeğimiz içecek suyumuz varmış (Osmanlı karikatürü, 5 Ekim 1912)....	56
II-21	Türk Doğu ordusu komutanı Abdullah Paşa'nın askerlere bildirisi	56
g20.	<i>Balkanlar zorbaya karşı</i> , 5 Ekim 1912 (Yunan taşbaskısı).....	57
II-22.	Sırbistan'da savaşı beklerken, 8 Ekim 1912	57
II-23.	Bir Bulgar, savaştan önce halk arasında yaygın hisleri tarif ediyor	58
II-24.	Yurtdışında Arnavutça yayımlanan iki gazeteden Birinci Balkan Savaşı'na karşı iki farklı tutum ifade eden parçalar	58
g21.	Hoşça kal derken – Sofya'da ve İstanbul'da	59
II-25.	Yunan Krallığı ve Sırbistan Krallığı arasında imzalanan 19 Mayıs (1 Haziran) 1913 tarihli İttifak Anlaşması'ndan parçalar	60
g22.	Karadağlılar savaş ilanını kutluyor, 1912	60
II-26.	Karadağ kralı Nikola'nın bildirisi, 27 Temmuz 1913	60
II-27.	Yunanistan kralı Konstantin'in bildirisi, 21 Haziran 1913	60
II-28.	İkinci Balkan Savaşı sırasında Romanya'nın Bulgaristan'ı istilası arifesinde Romanya'da gazeteler ve kamuoyu	61
g23.	Bulgaristan yolunda Rumen askerlerin oynadığı Rumen geleneksel çember dansı – <i>Hora</i> ..	62
II-29.	Bir Rumen gazetesindeki makale, Romanya'nın Bulgaristan'ı istilasının nedenlerini ve hedeflerini açıklamaya çalışıyor	62
II-30.	Romanya'nın Bulgaristan'ı istilası üzerine Bulgar başbakanı Stoyan Danev'in bildirisi	62
BÖLÜM III: SAVAŞTA TOPLUMLAR		63
IIIa. Savaş Cepheleeri		64
g24.	Bulgar ordusu.....	64
III-1.	Sırp ordusunun Kumanovo'da kazandığı zafer anlatılıyor	65
g25.	Son selam (Kumanovo muharebesi).....	65
III-2.	Yunan ordusunun Selanik'i alışı	65
g26.	Yunan veliahtı Selanik'e yürüyor	66
g27.	Bulgar kralı Ferdinand, Kavala kalesi yıkıntıları üzerinde	67
g28.	Yunan-Bulgar "kardeşliği"	68
III-3.	Bir Sırp askeri Türk çocuklarına yardım ediyor	68
g29.	Türk çocukları Sırp askerlerini selamlıyor, 1912	69
III-4.	Rıza Nur Osmanlı yenilgisinin sebeplerini açıklıyor	69
III-5.	Binbaşı Milovan Gavrilović Şükrü paşayı nasıl yakaladığını anlatıyor	70

III-6.	Fransa'nın Sofya askeri ataşesinin raporu Edirne kalesinin Bulgar ordusu tarafından ele geçirildiğini ilan ediyor.....	71
III-7.	<i>Edirne düştü!</i> - Bir Rumen gazetesinden makale.....	71
g30.	Türk-Bulgar anlaşmazlığının çözülmesi, Rumen karikatürü 1913.....	72
IIIb. Cephede hayat		73
III-8.	<i>Staraç Dağı'ndan Manastır'a</i> : Tuna Tıp Kolu'nda askere alınmış bir erin günlüğü Sırp ordusunun durumunu gösteriyor (Kumanovo Muharebesi).....	73
III-9.	Atların acısı bir Türk teğmeni tarafından tarif ediliyor	73
g31.	Yaralı askerlerin Selanik limanından nakli	74
III-10.	Trakya'da Bulgar ordusunun durumu bir Fransız tarafından tarif ediliyor	74
g32.	Çek hekim Dr. Jan Levit, Sırp Kızkardeşler Çevresi Hastanesi'nde	74
III-11.	Hırvat bir doktor Meriç nehri yakınlarındaki muharebe meydanını ziyareti sonrasında hislerini ifade ediyor	74
III-12.	İzzet-Fuat Paşa Türk askerlerinin ekmek yoksunluğunu tarif ediyor.....	76
III-13.	Bir Rumen askerinin hatıralarından alıntı	76
g33.	İskeçe dışında Yunan kampı.....	76
III-14.	Yunan gönüllü Vassilios Sourrapas'ın günlüğünden alıntı	77
III-15.	Bulgar ordusunun morali savaştan yıllar sonra genelkurmay başkanı tarafından analiz ediliyor	77
III-16.	Bir Rumen askerinin, Corabia'da Tuna nehri üzerindeki dubalı özel askeri köprüyü geçişe dair hatıralarından	77
III-17.	Şehrin tesliminden sonra İşkodra'da Türk ve Karadağ askerlerinin karşılaşması.....	78
IIIc. Paralel Savaş		79
III-18.	Ippokratis Papavassiliou'dan karısı Alexandra'ya mektup	79
III-19.	Milletlerarası Barış için Carnegie Vakfı, köylerin yanmasından ve insanların hicretinden kaynaklanan "paralel" kayıplar üzerine yorum yapıyor	79
g34.	Serez yıkıntıları	80
III-20.	Müslümanların kaçıışı, Ekim 1912	81
III-21.	Bulgar Eksarhlığı Bulgarca konuşan Müslümanları Hıristiyanlığa döndürmeye çalışıyor	81
g35.	Bir Bulgar Kızıl Haç konvoyu	81
III-22.	Bulgar Generali HQ tarafından şiddet uygulamalarının resmi kınanışı.....	82
III-23.	İşkodra yakınındaki köylerde savaşın sebep olduğu yıkım ve yaşadıkları sefalet için "geçerli" bir neden bulmaya çalışan insanların acısı – Mary Edith Durham'dan bir muhasebe	82
g36.	İtalyan konsolosluğu bahçesini istila eden yoksul, aç insanlar, İşkodra (1913 Ocak ortaları) ...	83
g37.	Edirne'nin açlıktan ölen insanlarına Bulgarlar tarafından ekmek dağıtımı, Nisan 1913.....	83
IIId. Cephe Gerisinde		84
III-24.	Bir Hırvat gazete muhabirinin Belgrad'ı tarifi.....	84
III-25.	Bir Fransız gazetecinin İstanbul'u tarifi	85
g38.	Rumen-Bulgar savaşında seferber edilen askerlerin ailelerine yardım dağıtımı, 1913.....	86

III-26.	Kuşatılması sırasında İşkodra'daki durum İtalyan bir gazeteci tarafından tarif ediliyor.....	87
g39.	Çetine'de – kadınlar, çocuklar ve yaralı askerler	87
III-27.	“Sırp kadını”	88
III-28.	Üst sınıftan Yunan bir kadın hemşire olarak hizmet sunuyor ve deneyimini kaydediyor	88
g40.	Sırp kadınları tüfek talimi yapıyor, 1912.....	89
g41.	Hemşire, asker hastalarla, yaklaşık 1913	89
g42.	İstanbul'da Türk kadınları hemşire olarak hizmet sunuyor.....	89
III-29.	Bir Bulgar meyhanesinde Bulgar siviller ve silahlı Rumen askerler arasındaki olay bir Rumen askeri tarafından anlatılıyor	89
III-30.	Birinci Balkan Savaşı sırasında Belgrad'da Türkler ve Yahudiler	90
III-31.	Belgrad'da çocuklar savaş oyunları oynuyor	90
g43.	Sırbistan, Vranje'de çocuklar savaş oyunları oynuyor	91
g44.	Podgoritsa'da çocuklar hemşire olarak hizmet veriyor.....	91
g45.	New York'ta yaralıları yardım toplamak için örgütlenmiş Kızıl Haç Sırp Kadınlar Komitesi	92
III-32.	Hırvatistan'da “Güney-Slav kardeşleri” için para toplama faaliyetleri.....	92
g46.	Balkan Savaşları'nda Kıbrıslı gönüllü	92
III-33.	Kıbrıs'tan gönüllüler ve para teklifleri	93
III-34.	İstanbul'da Bulgar sütçüleri.....	93
g47.	Yunanistan'da süt reklamı.....	94

BÖLÜM IV: SAVAŞ MEYDANLARI VE SEYİRCİLER 96

Iva. Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan Eyaletleri 96

IV-1.	Bir Balkan Savaşı çıkması durumunda Arnavutların takınması gereken tutuma dair kararlar - Üsküp, 14 Ekim 1912.....	97
IV-2.	Balkanlara seyahat eden genç bir tarih öğrencisi iken Balkan Savaşları sırasında Kızıl Haç için çalışan Herbert Adams Gibbons Arnavutların İşkodra savunması hakkında yazıyor.....	97
g48.	İşkodra'yı terk etmeden önce: Karadağlı bir anne ve oğlu, babanın mezarı önünde, Mayıs 1913 ..	97
IV-3.	Arnavut Geçici Hükümeti başkanından Karadağ, Sırbistan, Bulgaristan ve Yunanistan dışişleri bakanlarına gönderilen telgraf, 29 Kasım 1912	98
g49.	Mirditalı Arnavut asiler Türk ordusuna karşı savaşa gitmeye hazır, 1912 (Balkan Savaşı'ndan önce)	98
IV-4.	Avusturya-Macaristan konsolosundan Avusturya-Macaristan Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen resmi mesaj, Avlonya, 30 Kasım 1912	98
IV-5.	Avrupa barışı için Arnavutluk sınırlarını çizmenin tehlikeleri – bir Fransız perspektifi.....	99
IV-6.	Saint Petersburg'da yaşayan bir grup Makedon entelektüelin 7 Haziran 1913 tarihli ve “Müttefik Balkan devletleri toplumlarına ve Hükümetleri'ne” hitaben yazdıkları muhtıra.....	99
g50.	Makedonya'nın bölüşülmesinde sınırların belirlenmesini tartışmak üzere Kaymakçalan dağında bir araya gelen Yunan ve Sırp diplomat ve askeri temsilciler.....	100
IV-7.	Özerk bir Makedonya fikri bir Fransız gazeteci tarafından sorgulanıyor, Ağustos 1912	100

IVb. Avusturya-Macaristan'ın Balkan Toprakları	101
IV-8. 1914'te yayımlanan <i>Balkanlar'da Savaş</i> 1912/13 adlı kitap savaşta yer alan milletlerin, savaşın sebep ve sonuçlarının derin bir analizini yapıyor.....	101
IV-9. Makedonya'daki durum üzerine bir Sloven perspektifi.....	102
IV-10. Zagreb'de günlük gazete <i>Obzor</i> (Ufuk), 10 Ekim 1912.....	102
g51. Hırvat karikatürü, 1912.....	103
IV-11. Habsburg eyalet yetkilileri Bosna ve Hersek'te özel önlemler geliştirdi	103
IV-12. Bosna ve Hersek içinde gönüllü hareketinin sınırlanması	104
IV-13. Bosna ve Hersek'te Sırp gönüllüler.....	104
BÖLÜM V: SAVAŞ SONRASINDA	105
Va. Siyasi Sonuçlar	105
TABLO 15: Savaştan önce ve sonra Balkan devletlerinin yüzölçümü ve nüfusu	105
Harita 2 ve 3: Balkanlarda toprak değişiklikleri. Londra anlaşması ve Bükreş anlaşması.....	106
V-1. <i>Finis Turquiae?</i> – Bir Fransız gazetecinin yorumu, Şubat 1913	107
V-2. Bir Bulgar gazetesindeki makaleden alıntı, 26 Temmuz 1913	107
V-3. Yazar ve milletvekili Jovan Skerlić'in 18 Ekim 1913'te Sırbistan Milli Meclisi'ndeki konuşmasından.....	107
g52. <i>Esir Yunanistan'ın Kurtuluşu</i> - Yunan Taşbaskısı.....	108
g53. <i>Bükreş barış konferansı</i> – Rumen karikatürü.....	109
V-4. Rumen tarihçi Constantin Kritescu'nun gözünden Balkan Savaşları'nın Romanya için sonuçları	109
g54. İşkodra kalesinde Büyük Güçler'in bayrakları, Mayıs 1913	109
g55. Manastır'da Sırp ordusu.....	110
V-5. Martulkov'un 1912 kışında Sırp ordusu ile doğup büyüdüğü Veles kenti sakinleri arasındaki ilk karşılaşmaya dair anıları.....	110
g56. İsimlerde değişiklik: Üsküp'ten Skopje'ye	110
V-6. Sırp kralı Petar Sırbistan'a katılan topraklarda yaşayan farklı etnik kökenlerden tüm halklara eşit haklar vaat ediyor	111
V-7. Bir Rumen gazetesindeki makale II. Balkan Savaşı'nın bir sonucu olarak yeni ilhak edilmiş Güney Dobruca halkının tepkilerini bildiriyor	111
V-8. Bulgaristan'ın milli çıkarları	111
Vb. Sosyo-ekonomik Sonuçlar	112
TABLO 16: Balkan Savaşı'nda Kayıplar	112
g57. <i>Balkan Savaşı'nın ilahlaştırılması</i> – Rumen karikatürü.....	113
V-9. Balkan Savaşları'nda Sırp ordusunun kayıpları	114
V-10. Birinci Dünya Savaşı: Farklı türden bir savaş	114
V-11. Yeni Sırbistan – Nüfus sayımının sonuçları	114

V-12.	Başbakan V. Radoslavov'un 17. Milli Meclis'e verdiği rapora göre Bulgaristan'da mültecilerin sayısı ve yerleşmesi.....	115
V-13.	Selanik'te Müslüman mülteciler	115
g58 ve g59.	Mülteciler.....	116
V-14.	"Selanik Sosyalist Federasyonu" tarafından tarif edildiği haliyle Selanik için ekonomik sonuçlar, 1913.....	116
TABLO 17:	Türkiye'ye Balkan göçmenleri	117
Vc. İdeolojik Sonuçlar		117
V-15.	İlkokul beşinci sınıflar için bir okuma kitabından, 1914	117
g60.	İlkokul beşinci sınıf için bir okuma kitabının ön sayfası.....	118
V-16.	Pedagog ve halk dili (konuşulan dil) yanlısı D. Glinos'un 1926'da Yunan okul kitapları üzerine yazdığı rapordan eleştirel bir yorum.....	118
V-17.	Bulgaristan'da milli duyguların radikalleşmesi, Ivan Vazov'un şiirlerini takip ederken	119
V-18.	Halk Partisi'nden Bulgar siyasetçi Mihail Madjarov'un anılarından bir alıntı, oğlunun ölümü üzerine acısını ifade ediyor	119
V-19.	Birinci savaşın başlangıcında tanınmış Hırvat yazar Antun Gustav Matos bir savaşta ölen Sırp arkadaşları için duyduğu acının oldukça ideolojik görüşlerle karıştığı bir yorum yazdı.....	121
V-20.	Milletlerarası Balkan Savaşları'nın Nedenlerini ve Yürütülüşünü Araştırma Komisyonu'nun gözünden Savaşların sonuçları.....	121
V-21.	Balkan Savaşları'ndan sonra Kilis bölgesi	122
V-22.	<i>Korku</i> . Balkan Savaşları'nın mirası hakkında Necati Cumalı'dan bir hikaye.....	123
Harita 4:	Balkan Savaşları sonrasında Güneydoğu Avrupa	125
Kaynakça		127

GİRİŞ

1912-1913 Balkan Savaşları 20. yüzyıl Güneydoğu Avrupa tarihinde büyük önem taşıyan bir hadisedir. Uzun dönemli sonuçları on yıllardır bölgenin politik, sosyo-ekonomik ve kültürel gelişmesini etkilemektedir, bazı sonuçları da hala bilimsel ve hatta kamusal tartışmaların konusu olmaktadır. Bu savaşlara katılan devletlerin tarihyazımları sadece ülkeden ülkeye değil, ülkelerin kendi içinde de farklılaşan, çelişik yorumlar sunmaktadır. Bulgaristan ve Türkiye gibi ülkelerde savaşın “sebepleri”nin saptanması siyasi hedefler içerirken, yenilgi travması da bir “sorumlular” arayışını tetikledi. Savaşın “galipler”i Sırbistan ve Yunanistan’da Balkan Savaşları, farklı nedenlerle, ilk örnekte Birinci Dünya Savaşı’nı ve ikinci örnekte Küçük Asya Savaşı’nı içeren daha uzun bir zaman dilimiyle bütünleştirildi.

Balkan Savaşları’nın kökleri şu meşhur Doğu Sorunu tarihinin en ciddi krizlerinden biri olan 1875-1878 Doğu Krizini bitiren 1877-1878 Rus-Osmanlı savaşının sonuçlarına uzanmaktadır. Doğu Sorunu üç ana unsurdan oluşuyordu: Osmanlı topraklarında nüfuz elde etmek için Büyük Güçler arasındaki diplomatik mücadeleler, Sultanın imparatorluğunun giderek gerileyişi ve Balkan halklarının kendi ulus devletlerini kurmak için yürüttükleri ulusal kurtuluş hareketleri. 1875-1878 krizi Büyük Güçler tarafından Berlin Kongresi’nde çözüldü. Yunanistan yeni topraklar kazandı, yine tümü yeni topraklar elde eden Karadağ, Romanya ve Sırbistan’ın bağımsızlığı ilan edildi, Bulgar Prensiği ve Doğu Rumeli özerk eyaleti yaratıldı. Babıali’nin Arnavutluk, Makedonya, Epir gibi diğer Avrupa topraklarında reformlar yapılacak, özerklik uygulanacaktı. Avusturya-Macaristan, Bosna-Hersek ve Yeni Pazar’ı işgal ederken, Kıbrıs, Britanya idaresine bırakıldı.

Öte yandan Berlin anlaşması Balkan ülkeleri arasında bir miktar çelişki ve gerilim de yarattı; zira anlaşma yeni sınırlar yaratırken modern milliyet ilkesini takip etmemişti. Bir çok yerde bu ilkeyi takip etmek mümkün değildi, çünkü farklı milliyetler yüzyıllardır yan yana aynı yerde yaşıyordu. Balkan milletlerinden hiçbiri milli birliğine tek devlet içinde ulaşamadı, dolayısıyla bu birlik, dış politikalarındaki temel hedef haline geldi. Bu gidiş bir dizi krizle sonuçlandı: 1885’te Doğu Rumeli’nin Bulgaristan ile birleşmesi ve ardından çıkan Sırp-Bulgar savaşı, 1897 Türk-Yunan savaşı, 1903’te Makedonya’da ayaklanma, 1908’de Bosna ve Hersek’in Avusturya-Macaristan tarafından ilhakı ve Bulgar bağımsızlığının ilanı, 1910-1912 Arnavutluk ayaklanması ve başka bazı küçük gerilimler.

Buna karşın, Balkan ülkeleri tarihindeki ana eğilim barışçıl kalkınma ve modernleşmeydi. Modern liberal anayasal kurumlar ve siyasi sistemlerin kurulması, demiryolu ve karayolu inşasına özel bir vurgu ile yaygın iletişim ağlarının yaratılması, sanayi ve aktif iç ve dış ticaret bağlantılarının inşası için çaba gösterildi. Balkan ülkeleri her alanda Avrupa dünyasıyla bütünleşmeyi öngördü. Milli kültürün gelişmesi modernleşme ve rekabet için temel alanlardan biriydi. Burada devlet milli kimliğin esas kurucusu olarak hareket ediyordu. Bütün Balkan milletleri kendi ulus-devletlerini yaratırken ulus-devletlerin milletlerini sağlama çalışmalarının da vakti çoktan gelmişti. Kullanılan araçlar kamusal eğitim, milli bayramlar ve kutlamalar, askerlik hizmeti ve milli kiliselerdi. Milliyetçiliğin ruhu her olaya ve sürece hakimdi.

Aynı zamanda, bütün Balkan devletleri, komşuları ve en çok da Osmanlı İmparatorluğu aleyhine daha fazla toprak kazancı perspektifiyle varlıklarını sağlama çalışmaya çalıştılar. Bunun motivasyonu etnografik, jeopolitik ve ekonomik gerçeklerden tarihsel ve kültürel haklara kadar değişiyordu. Bu devlet milliyetçiliği politikasının en etkin araçları Osmanlı’nın Avrupa eyaletlerindeki “millet” okulları ve cemaat yapıları ile Ekümenik Patriklikle Bulgar Eksarlığı arasındaki çatışmaydı. Her türlü sivil ve irredantist (Kendi memleketinin kaybettiği toprakları geri isteyen ç.n) girişimlerce de desteklendiler.